

VARIATION AND SENSE IN THE STRUCTURE OF ROMANIAN SAYINGS**Doina Vîrva (Macarie)****PhD Student, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca**

Abstract: The thesis entitled "Variation and Sense in the Structure of Romanian Sayings" is going to analyse the senses that a saying gets in different lingvistical contexts. In the introduction I outline the origin and etymology of the sayings highlighting the Romanian Saying and the areas where they are spread. I also point at some anthologies of sayings, especially Iuliu Zanne's one, entitled "The Romanian Sayings" on the basic of which I establish some classifications criteria of the sayings. I also discover a series of concept that Constantin Negreanu uses in his thesis "The Structure of Romanian Sayings", the concept of ethnological field, or the concept used by Pavel Ruxandoiu "microcontext", "macrocontext". These concept are applied on the "Family" ethnological field in I. A. Zanne's thesis. In conclusion, the structure of sayings can be different from an ethnological field to another, depending on the popular creator's talent. In additions, some sayings represent starting points for the elaboration of sayings later in time.

Keywords: saying, classifications criteria, ethnological field, lingvistical contexts, areas spread

Etimologie. Proverbul este o specie a literaturii populare, întâlnită și sub denumirile de *vorbă, zisă, zicală* etc., termenul având etimologie latină: *proverbium*. Dovadă este faptul că proverbele latinești au circulat în limba română sub forma traducerilor. De exemplu, „*Duos qui sequitur lepores neutrum capit*”, în limba română cu sensul „Cine fuge după doi iepuri nu prinde niciunul”, „*Philosophum non facit barba*”, cu traducerea „Barba nu-l face filosof” sau „*Una hirundo non facit ver*” având traducerea „O rândunică nu face (aduce) primăvara”, cu variantele: „Cu o rândunică nu se face primăvară” sau „Cu o floare nu se face primăvară”. Aceste proverbe aparțin câmpului lexical al înțelepciunii, cel mai bine reprezentat numeric, în paremiologia românească.

Originea proverbelor. Momentul apariției proverbelor nu poate fi stabilit cu exactitate, indiferent dacă ne referim la segmentul temporal sau la cel spațial. Ovidiu Bârlea

consemnează faptul că cele mai vechi culegeri de folclor sunt cele care conțin proverbe. Proverbul este identificat încă din scrierile umaniștilor. Astfel, întâlnim la Ion Neculce proverbul „Capul plecat nu-l prinde sabia”¹ sau la Dimitrie Cantemir care folosește o variantă a aceluiași proverb exprimat concis de Neculce: „Capul plecat, nu numai pre cei milostivi ce și pre cei nemilostivi, spre milostivire pornesce”² De asemenea, proverbul este consemnat în scrierile religioase, *Biblia, Pildele sau proverbele lui Solomon*: „Primiți mai degrabă învățăturile mele decât argintul, și mai degrabă știința decât aurul scump”³. S-au descoperit dovezi care atestă faptul că proverbele au fost anterioare tipăririi Bibliei, și anume niște tăblițe de lut pe care erau notate proverbe.

Importanța proverbelor. Zonele de răspândire. Această specie, este acceptată de cărturari spre deosebire de celelalte creații folclorice, care nu au avut un destin la fel de privilegiat. Acest fapt este posibil, datorită formei concise și exprimării clare a unor adevăruri general - valabile, fiind înțeleasă de cărturari și de oamenii simpli, neștiutori de carte, deopotrivă.

Din perspectiva de culegător al proverbelor, B. P. Hasdeu consideră că proverbul „Apa trece, pietrele rămân” este un proverb pur românesc. În acest sens, este interesantă descoperirea făcută de Lazăr Șăineanu, care îl identifică și la alte popoare din Peninsula Balcanică sub forma: „Apa se duce, nisipul rămâne” sau sub alte variante.

Structura proverbelor. Variație și sens. Ca orice creație folclorică, și proverbul a suferit, în timp, ușoare modificări, deși din punct de vedere structural, proverbul are foarte puține variații libere, existând cel mai adesea în structuri sintactice bine definite, doar din punct de vedere semasiologic, se poate vorbi despre un polisemantism în structura lor. George Coșbuc vorbește despre structura fixă, invariabilă a proverbelor: „*Poporului îi place forma lor [...] Nimeni n-o poate schimba, tocmai fiindcă poporul atâta a sucit și a răsucit la o formă până a redus-o la cea mai simplă și mai plastică expresiune. De aceea proverbele sunt tipuri de sintactică populară*”.⁴

Culegeri de proverbe. Criterii de clasificare a proverbelor. G. Dem. Teodorescu, în lucrarea *Cercetări asupra proverbelor române, cum trebuie culese și publicate*, intervine semnificativ cu o serie de reguli de culegere a proverbelor, care vor fi respectate de către

¹ I. Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei*, apud I. Zanne, *Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia* vol. II, Ediția G. C. P., București, Editura Scara, 2003, pag. 38

² D. Cantemir, *Istoria Ieroglifică*, pag. 149, apud I. Zanne, *ibidem*, pag. 40

³ *Proverbele, Pildele*, 8, 10

⁴ G. Coșbuc, *Nașterea proverbiilor*, în lucrarea *Despre literatură și limbă*, București, 1960, pag. 209

culegătorii de mai târziu. Unul dintre criteriile stabilite este ordinea alfabetică, necesară identificării mai facile a proverbelor.

Iuliu Zanne, în lucrarea *Proverbele românilor* face o încadrare după criteriul tematic, care cuprinde mai multe categorii fundamentale, pe care le-am notat după cum au fost consemnate de către autor, la fel cum am procedat și la citarea proverbelor: *omul și organele sale, stările și mișcările trupului, asemănări populare, eresuri, povățuiri și cuvinte adevărate, credințe - obiceiuri, îmbrăcăminte, casă, sufletul și facultățile sale, țări, orașe, nume proprii, legi, învețatură, meserii, mâncare, beutură*, fiecărei teme subsumându-se un număr de subteme. Constantin Negreanu, în lucrarea *Structura proverbelor românești* numește aceste subclase etnocâmpuri. Acestea conțin toate proverbele încadrabile în același câmp conceptual. Astfel, a identificat etnocâmpurile: *înțelepciune, adevăr, bunătate, cinste, demnitate, ironie, prudență, inteligență, dreptate, educație, cunoaștere, noroc, cumpătate, prietenie, voinicie, omenie, frumusețe, resemnare, respect, economie și soartă*, numite și câmpuri lexicale⁵. Câmpurile lexicale reprezintă elemente aflate în interiorul unui câmp conceptual, care, la rândul lor, sunt împărțite în diferite câmpuri desprinse dintr-o structură aflată la un moment dat în interiorul unei limbi. Constantin Negreanu folosește ca terminologie specifică pentru sinonimie noțiunea de sinonimie paremiologică, deoarece consideră că toate proverbele care intră în același etnocâmp pot fi considerate sinonime.

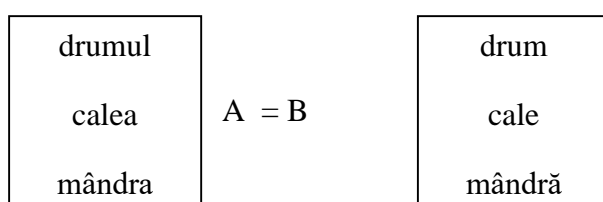
Se constată o dificultate în încadrarea unui proverb într-una dintre teme, deoarece sensul cuvintelor din structura unui proverb este, de cele mai multe ori, figurat, așa încât, un proverb poate fi încadrat în mai multe etnocâmpuri. De exemplu, „Urciorul nu merge de multe ori la apă”. Cuvintele *urciorul, merge și apă* sunt folosite cu sens figurat, și se poate vorbi fie de efemeritate, fie de fragilitate, fie de descoperirea unui fapt ilicit, de unde, varianta: „Orice făcută-i știută”. Constantin Negreanu descoperă că în structura proverbului de tip enunț există trei trepte: sensul denotativ, sensul conotativ și sensul referențial. Astfel, luăm în discuție proverbul: „Cele rele să le scrii pe apa ce curge, iar facerea de bine în piatră să o sapi”⁶ Acest proverb are și varianta „Cele rele să se spele, cele bune să se adune”, care, prin caracterul său imperativ, impune ordinea valorică a binelui. De asemenea, se poate desprinde celebrul proverb descoperit de Hasdeu și menționat mai sus: „Apa trece, pietrele rămân”, prin caracterul efemer al tuturor evenimentelor, faptelor, dar și pentru a sublinia durabilitatea în timp a lucrurilor solide, bine făcute. „Apa trece, pietrele rămân” Verbele

⁵ C. Negreanu, *Structura proverbelor românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, pag. 9

⁶ Ibidem, pag. 12

„trece” sau „curge” din structura acestui proverb sunt folosite cu sens denotativ. Sensul conotativ este dat de substantivele „apă” și „pietre”, de unde se desprinde și sensul referențial „relele” și „bunele”.

Formulele folosite de Constantin Negreanu având la bază notații matematice, sunt necesare în gruparea structurală a proverbelor. De aici, am obținut mai multe exemple de proverbe, mai mult sau mai puțin cunoscute în zilele noastre, mai ales cele culese de Iuliu A. Zanne, în cele zece volume, Proverbe care se pot reprezenta schematic sub formula: $A=B$: „Bărbații rămân bărbați”, „Drumu-i drum și calea-i cale, mândra-i mândră până moare”, „Femeea- i dracul”⁷

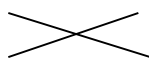
Se mai obțin și o serie de derivate ale aceleiași formule: cel ce e A e B: „Unde e foc e și fum” sau negația „Unde nu e foc nu e nici fum” (C. Negreanu). „În țera orbilor cel cu ochiu este împărat”⁸, cu variantele „În țera orbilor chiorii împărătesc” „Pentru orbi chiorul e împărat” sau „Unde nu-i (e) bărbat în casă / Nici mămăligă pe masă”⁹

Proverbe care se pot reprezenta sub formula A / B , folosind schemele adoptate de către Constantin Negreanu:

Există și proverbe care se obțin din aceeași formulă de opoziție dintre A și B:

Dacă are miel nu are carne

Dacă are carne nu are miel

Cuvintele cheie din construcția de mai sus pot fi integrate în etnocâmpul animalelor domestice, respectiv al alimentelor, însă proverbul, în ansamblul său, se referă la omul zgârcit, așadar, se scoate în evidență indecizia cauzată de avariție. „A se linge în (pe) bot cu

⁷ I. A. Zanne, op. cit. pag.147

⁸ Ibidem, pag. 657

⁹ Ibidem, pag.15

cineva” nu are legătură de înțeles cu „A- și linge botul”¹⁰. În timp ce pentru primul proverb, sensul este de a se înțelege foarte bine, chiar a fi în relații intime cu cineva, în al doilea context paremiologic, sensul este de a nu mai spera la ceva sau cineva. Acest proverb apare în volumele lui Zanne în varianta „A se șterge (spăla) pe buze”¹¹.

Structura etnocâmpului: FAMILIA

Elemente de structură. Sfere tematice. Referindu-se la conținutul proverbelor, Pavel Ruxăndoiu face o diferențiere între microcontext („organizarea interioară a proverbului, în care semnificația particulară a unui cuvânt depinde de semnificația celorlalte cuvinte”) și macrocontext („cazul concret la care este aplicat proverbul într-un discurs verbal dat”). Ruxăndoiu folosește și „contextul generic” („determinare inițială a sensului, care se mai păstrează sau nu în conștiința colectivă, dar de explicitarea căruia depinde înțelegerea integrală și profundă a mesajului”), respectiv contextul generic, metaforic.¹²

Macrocontextul *familia* poate să aibă mai multe microcontexte, cum ar fi *căsătoria*, care formează un alt microcontext: *copiii, femeia, bărbatul; căsnicia; gospodăria; munca*, acest din urmă microcontext aflat în relații intermicrocontextuale cu *hărnicia, cinstea, voinicia* etc. Astfel, avem proverbele: „Tot-d-a-una fețișora / Mărită pe fețișora”¹³. Se identifică în această construcție atât două paronime, cât și derivare cu sufix diminutival, care subliniază frumusețea și fragilitatea fetei. De asemenea, „Omul se uită la față / Și-ți judecă a ta vieță”¹⁴ care integrează acest proverb în microcontextul *căsnicia* sau: „O femeie vrednică e corona casei”¹⁵ cu varianta: „Femeia cinstită este corona bărbatului”, proverbe încadrabile în aceeași sferă tematică. Aceste două variante sunt obținute dintr-o paradigmă la nivel adjectival: *vrednică* și *cinstită* acest din urmă adjectiv, fiind obținut prin conversiune de la un participiu. În acest microcontext, există proverbe care critică defectele femeii. Prin paradigma: „Femeia e calul dracului”, „Femeia e scula dracului”, „Femeia e sora dracului”, pentru a se ajunge la identificarea femeii cu diavolul: „Femeia- i dracul”¹⁶. Aceste proverbe

¹⁰ Ibidem, pag. 19

¹¹ Ibidem, pag. 26

¹² Pavel Ruxăndoiu, apud Constantin Negreanu, Op. cit. pp. 37-38

¹³ Iuliu A. Zanne, Op cit, pag. 136

¹⁴ Ibidem

¹⁵ Ibidem, pag. 142

¹⁶ Ibidem, pag. 147

se încadrează în schema propusă de Constantin Negreanu: A=B. Se ajunge, cu aceste variante, la comparații între femeie și diferitele obiecte sau ființe necuvântătoare care intră în etnocâmpul sau microcontextul gospodăriei pentru a se sugera, ca mai apoi să se accentueze caracterul malefic și influența nefastă pe care o are femeia asupra bărbatului, puterea acesteia de persuasiune, folosită pentru a-și atinge scopul. Pe de altă parte, se poate evidenția faptul că femeia nu e altceva decât un mijloc prin care diavolul coordonează viața oamenilor.

Pentru microcontextul *copiii* există o serie de variante. Astfel, se pot obține proverbe care intră în sfera tematică a unor noțiuni abstracte, *adevărul*: „Copiii, nebunii, și omul bet vorbesc adevărul”, cu variantele: „De la copil și (de la) un nebun află adevărul”¹⁷, proverbe întâlnite și în alte culturi, cum este cea franceză, germană, engleză, însă studiul nostru se limitează a identifica proverbele din cultura românească. De asemenea, apar în acest microcontext proverbe care se referă la macrocontextul *înțelepciune*: „De copii, de barbă și de cote goale să nu te plângi nici o dată”. Apar proverbe care subliniază sărăcia cauzată de multitudinea de copii pe care-i are o familie: „Doi la oi, / Doi la boi, / Doi cu tata la cimpoi, / Și Marița și Mateiu, / Și la foc îs mititei”. Acesta este întâlnit în variantele: ”Doi în car, / Doi sub car, / Doi pe chinga carului, / Și Marica, / Și Săftica / Dar Mateiu / Și Dolofeu / Care sunt mai mititei...”. Acest proverb se poate încadra și în macrocontextul *cifre*. Apar, în acest microcontext, proverbe cu caracter umoristic: „Unu-n brațe, / Altu-n mațe, / Ș-altu de pole s-agață” etc. Apar aici proverbe despre *educație*: „Copilul ca copaciul, când de mic se strâmbează, anevoie se mai îndreptează”¹⁸, cu variantele: „Copilul ne-pedepsit / Ajunge ne-procopsit”¹⁹. Aceste proverbe se încadrează în categoria A/ B (C. Negreanu) sau „Nevoia învață pe om și nuiăua pe copil”²⁰, „Copilul răzgâiat (răsgâiat, rîsgâiat) / Remâne ne-învețat”, aflat în variantele: „Copilul alintat / E Român (om) stricat”²¹. În aceeași ordine de idei, apar proverbele și variante care demonstrează, pe lângă caracterul de apartenență, și sentimentul de mândrie al individului, a cărui bogăție o reprezintă urmașii; de aici, preocuparea omului societății tradiționale de a-și educa bine copiii: „Mulțimea copiilor, averea Românilor”, care are varianta „Mulțimea copiilor, averea omului”²². Proverbul „Fie-căruia i se pare că copilul seu e mai frumos”, care apare cu un adaos în altă structură paremiologică: „Fiecăruia i se pare

¹⁷ Ibidem, pag. 71

¹⁸ Ibidem

¹⁹ Ibidem, pag. 75

²⁰ Ibidem, pag. 81

²¹ Ibidem, pp. 76 - 77

²² Ibidem, pag. 77

că copilul seu e mai frumos, / Fie cât de urâcios”²³, exprimând o concesie, dar în același timp simpatia, duișia, sentimentul matern. După structura propusă de Constantin Negreanu există și în acest microcontext proverbe de tipul A=B (C. Negreanu): „Copilul trebuie să fie copil”. „Copiii oamenilor sunt draci goi”, cu variantele: „Copiii sunt draci goi” sau „Copiii sunt numai dracul gol”²⁴ etc.

Despre *bărbat* apar o serie de construcții paremiologice: „Bărbatul să fie puținel mai frumos de cât dracul”²⁵, cu varianta: „Bărbatul nu stă în frumos, / Ce-a fi de cât dracul ceva mai frumos”²⁶. Se scoate în evidență faptul că pentru bărbat frumusețea nu este o condiție necesară pentru o bună conviețuire, indiscutabil în cazul femeilor, deoarece lor li se pretinde frumusețea. De asemenea, se creionează indirect portretul diavolului prin similitudine. În acest microcontext apar și structuri care dovedesc întâietatea bărbatului în raport cu femeia sau calitatea de a fi tolerant, calitate care lipsește femeii: „Doi bărbați la un loc tot pot lăcui, iar două muieri într-o casă nicum pot trăi”²⁷, proverb care apare în variante, la nivelul numeralelor, iar lexemul *bărbați* este înlocuit cu *Români*, „Dece Români pot șede într-o casă că se-mpacă, da’ două femei ba.” Este folosit arhaismul fonetic *dece*, pentru a se evidenția o anumită exprimare specifică epocii, în locul numeralului „zece”. Această variantă propune și o diferențiere netă între cele două sexe, mai ales că pentru primul proverb s-a folosit aceeași valoare cantitativă, atât pentru bărbați, cât și pentru femei. Se poate anticipa, prin aceste formulări, caracterul femeii, diferit, în sens negativ, de cel al bărbatului, de la variantele paremiologice, care conțin verbele *a locui*, formate prin derivare progresivă de la substantivul *loc* și *a șede*, care la rândul său formează alte paradigme lexicale. Pentru acest microcontext există și proverbe prin care se caracterizează bărbatul: „Fie un beț descojat / Tot se numesce bărbat”²⁸ sau „Bărbat bun și usturoiu dulce nu se pote”²⁹, care la rândul său are variantele: „Usturoiu dulce și bărbat iar mole nu se pote în lume”. Se observă folosirea celor două lexeme: *bun* și *moale* în relație de sinonimie paremiologică. De asemenea, în acest context, substantivul *bărbat* intră în relație de sinonimie paremiologică cu substantivul *usturoi*. În cadrul sintagmatic al aceluiași microcontext se subliniază și importanța prezenței bărbatului ca o condiție sine qua non a conviețuirii pașnice din sânul unei familii: „Unde bărbatul

²³ Ibidem, pag 78

²⁴ Ibidem

²⁵ Ibidem, pag. 13

²⁶ Ibidem, pag. 14

²⁷ Ibidem

²⁸ Ibidem

²⁹ Ibidem pag. 15

lipsește, ca gardul când lipsește, pază nu se mai găsește”³⁰, de asemenea, se constată o sinonimie paremiologică dintre substantivele *bărbat* și *gard*. În proverbul „Unde nu-i (e) bărbat în casă / Nici mămăligă pe masă”, cu varianta „Unde nu-i bărbat în casă, / Nu e nici pâne pe masă”³¹ se observă diferențe de ordin economic, social și istoric, deoarece este cunoscut faptul că porumbul a fost introdus în această regiune, mult mai târziu.

În altă ordine de idei, se poate constata și reciprocitatea acestor structuri, care au ca principal actor femeia, absența acesteia putând cauza dezechilibre majore: „Bărbatul fără femeie, ca când ar fi luat de Iele”³². O variantă culeasă de Iuliu A. Zanne din opera lui Dimitrie Cantemir evidențiază caracterul arhaic al acestui proverb: „Remasul bărbatului cu trântitura muierilor”³³. O altă paradigmă subliniază complementaritatea dintre cele două sexe: „Bărbatul capul muierii”, „Bărbatul legea muierii”, „Bărbatul crucea muierii”. De asemenea, din această structură paremiologică se poate constata absența judecății femeii, care trebuie completată cu cea a bărbatului, dar și faptul că femeii nu-i este permis de a lua decizii de una singură, de aici, consecința că femeia are o „cruce”, adică este oarecum supusă unui surghiun permanent, pe care este dator să îl accepte, prin forța împrejurărilor sau printr-un destin asumat. Din structurile: „Bărbatul e cheia casei”, cu varianta: „Bărbatul e stâlpu’ casei”. Se subliniază întâietatea bărbatului, deși am identificat proverbe în care bărbatul se constituie ca element paradigmatic, de exemplu, în proverbul „Femeia e cheia casei”³⁴ etc.

De asemenea, apar proverbe despre păstrarea căsniciei: „Cu zăpis nu se ține casă”³⁵. Este folosit în acest proverb un termen slav *zapis*, care poate indica originea acestei parimii. Sensul contextual este cel de document, de certificat de căsătorie.

Concluzii. Se poate constata că structura proverbelor poate să fie diferită de la un etnocâmp la altul, în funcție de talentul creatorului popular sau de dorința acestuia de a reliefa anumite aspecte sau de a etala anumite experiențe. Astfel, apar unități paremiologice alcătuite din propoziții enunțiative propriu-zise: „Bărbatul e stâlpul casei”³⁶ sau alte proverbe sunt versificate, posibil din dorința de a fi reținute mai ușor de memoria colectivă sau din utilizarea lor în contexte diferite (la horă), textul constituind corpul unei strigături: „Omul se uită la față

³⁰ Ibidem

³¹ Ibidem

³² Ibidem

³³ Ibidem, pag. 16

³⁴ Ibidem

³⁵ Ibidem, pag. 661

³⁶ Ibidem, pag. 16

/ Și-ți judecă a ta vieță”³⁷. De aici și funcția poetică despre care vorbește Cezar Tabarcea în lucrarea *Poetica proverbului*. Alte proverbe se constituie ca sentințe ale unor fapte reprobabile sau condiționări ale acestora: „De vrei să te joci la betrânețe, păzesce-te la tinerețe”³⁸ De asemenea, sunt întâlnite proverbe construite imperativ: „Nu di: hop! Până n-ai sărit”³⁹ sau pot apărea proverbe constituite sub formă de dorință adresată divinității: „Lungește-i, Domne, dilele / Pân’ să crească căpșunele”⁴⁰. De asemenea, conținutul proverbelor poate să fie, uneori, umoristic, din dorința recunoscută, a poporului român de a crea astfel un sistem de apărare, care să-i facă mai lesnicioasă trecerea peste vicisitudinile cotidiene: „Unu-n brațe, / Altu-n mațe, / Ș-altu de pole s-agață”⁴¹ etc.

Unele proverbe relevă faptul că timpurile imemorabile au constituit baza tuturor cutumelor sau, ulterior, a legilor scrise. Din mesajul textului proverbelor se pot constata valorile morale în care crede, aspirațiile, temerile, concepția despre lume a poporului nostru. Indiferent de structura lor, proverbele, în totalitate, transmit materializări ale unor experiențe, iar unele dintre proverbe au constituit sursă de inspirație pentru maximele și cugetările de mai târziu.

³⁷ Ibidem, pag. 136

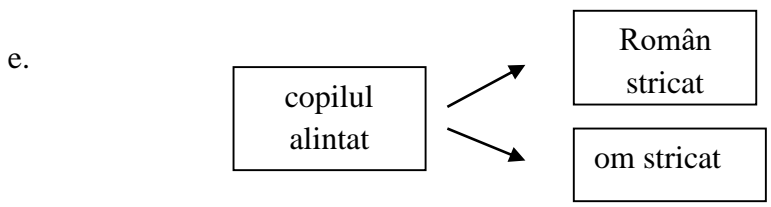
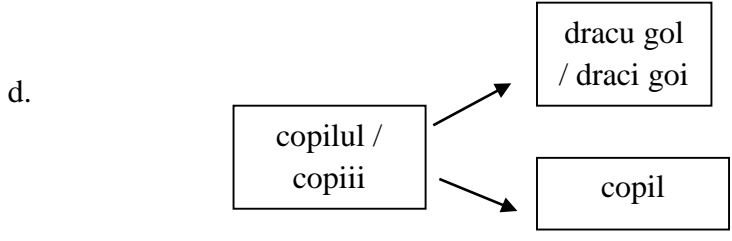
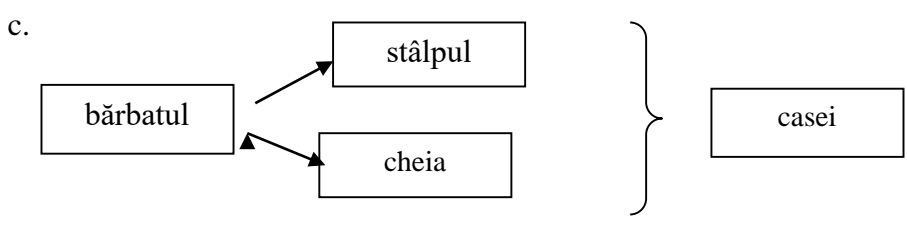
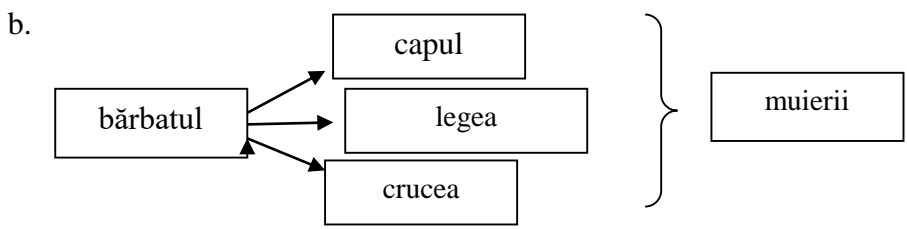
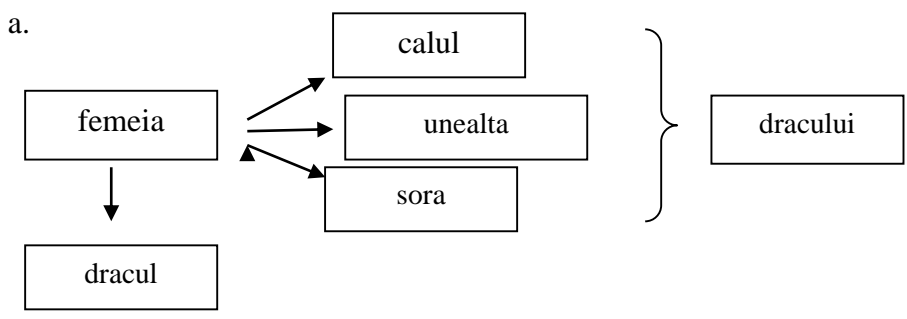
³⁸ Ibidem, pag. 771

³⁹ Ibidem, pag. 715

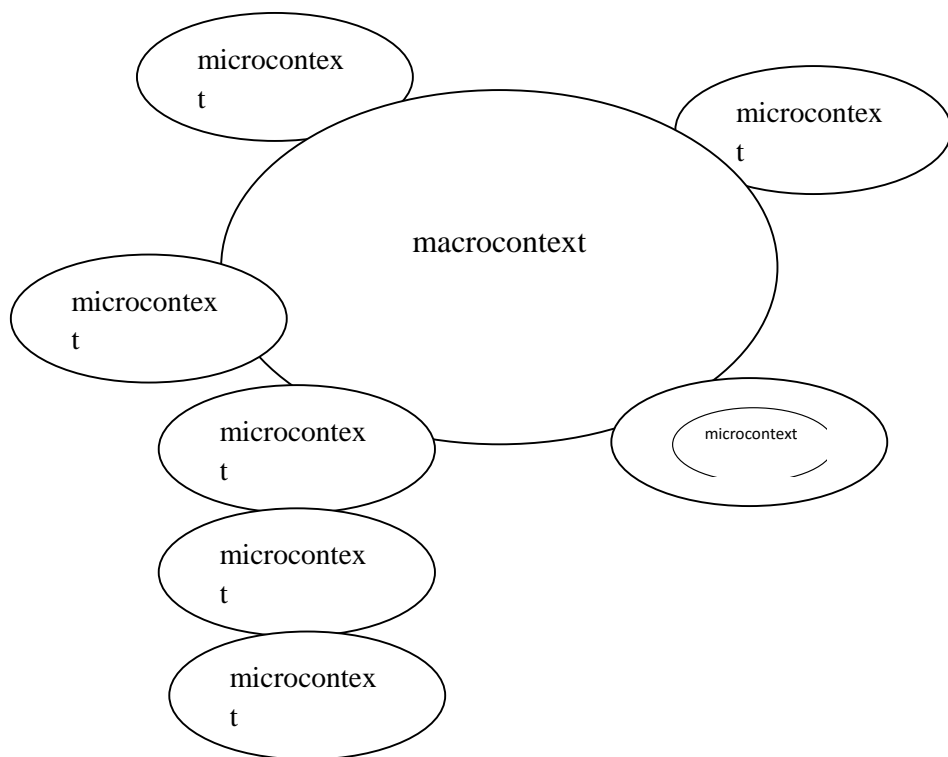
⁴⁰ Ibidem, pag. 495

⁴¹ Ibidem, pag. 71

Proverbe de tipul: A=B (C. Negreanu). Scheme

Schemă reprezentativă a unui etnocâmp

BIBLIOGRAFIE:

1. BIBLIA, London, The British and Foreign Bible Society, Great Britain, 1966.
2. BLAGA, Lucian, *Trilogia culturii. Orizont și stil. Spațiul mioritic. Geneza metaforei și sensul culturii*, București, 1994.
3. COȘBUC, George, *Nașterea proverbiilor*, în *Despre literatură și limbă*, București, 1960.
4. *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, coordonator științific Eugenia Dima, Editura Arc, 2007.
5. EMINESCU, Mihai, *Opere*, vol. VI, ediție critică de Perpessicius, București, 1963
6. NEGREANU, Constantin, *Structura proverbelor românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
7. ȘĂINEANU, Lazăr, *Încercare asupra semasiologiei române*, Timișoara, Editura de Vest, 1999.
8. TABARCEA, Cezar, *Poetica proverbului*, București, Editura Minerva, 1982
9. TEODORESCU, G. Dem, *Cercetări asupra proverbelor române (cum trebuie culese și publicate)*, București, 1877.
10. ZANNE, Iuliu A., *Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia* vol. I - X, Ediția G. C. P, București, Editura Scara, 2003.